

På tur - tur

Banestien Kolding - Ferup

Leif Bertelsen

På tur - cykeltur
Banestien
Kolding - Ferup

På tur - cykeltur
Udvalgte jyske Banestier
Kolding Ferup
2. udgave

Leif Bertelsen
Karup 2011
leif@lgbertelsen.dk
www.lgbertelsen.dk

Kort © Leif Bertelsen (tegnet i perioden fra 2002 til 2011, og enkelte ældre kort er let revideret i 2011)
Foto © Leif Bertelsen
Afsnittene "Lidt om banens historie" © www.toptop.dk

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Yderlige oplysninger om danske jernbaner gennem tiden - se : <http://evp.dk/index.php?page=forside>

Forsidebilledet:
Ferup sø

Se også andre banestier på
www.lgbertelsen.dk/cykelture/banestier.pdf

*Halkær sø - set fra naturlejrplads (med shelters) ved Halkær.
Få meter fra banesti Års - Nibe*

Der er mange gode fordele ved at cykle en tur: det gi'r motion, frisk luft, naturoplevelse og cykler flere samme er der socialt samvær.

Der er en smuk natur og et rigt liv af flora og fauna, samt der kan være kulturhistoriske seværdigheder ved cykelstierne - så er lejligheden til at få frisket sin historie op.

Cykelstier i Danmark, der er virkelig mange rigtig gode, men jeg har valgt et begrænset antal, og i valget har indgået, at cykelstierne skulle være børnevenlige og der skulle ikke være så mange bakker. Jeg ville også gerne vise lidt af den danske naturs forskelligheder. Valget var ikke så svært: cykelstierne skulle være cykelstier på nedlagte jernbanearealer, spredt i Jylland.

For "nybegyndere" har jeg skrevet et par gode råd - nogle erfaringer som vi har høstet på vore mange cykelture.

Hver banesti har sin charme, men hvilken af cykelstierne der er smukkeste, flottest, gi'r flest oplevelser eller ... , det må du selv finde ud af, men tænk på, at årstiderne spiller en rolle for oplevelserne. Derfor: ta' cyklen, smør en madpakke og fyld vandflasken og kom af sted. Rigtig go' tur!

Jeg siger tak til familien for tålmodigheden ved at cykle sammen med mig, med mine mange stop, for nu var der lige en smuk udsigt, en seværdighed, eller noget andet spændende, som jeg "lige skal ha' et billede af".

Leif Bertelsen
Karup sommeren 2009

2. udgave
Bogen er udvidet med flere banestier, og enkelte kort er opdateret.

Geocaching findes ved en del af banestierne <http://www.geocachingdanmark.dk/> .
Oversigtskort findes her <http://www.geo-map.dk/> .

Yderlige oplysninger om danske jernbaner gennem tiden - se : <http://evp.dk/index.php?page=forside>

Leif Bertelsen
Karup efteråret 2011

Cykelture i det åbne land er en god oplevelse for krop og sjæl - alle sanser er i brug.

Før cykelturen

En cykeltur på en af stierne på de nedlagte jernbanearealer giver unikke oplevelser: du ser naturen med flora og fauna, der er fred og ro, ingen stejle bakker, imponerende anlægsarbejder fra tiden omkring og lige efter år 1900, ingen biler så banestierne er meget børnevenlige og du kommer igennem byerne, så du ser "baghave", og du får lidt motion.

Husk cykelpumpen ...

Ved nogle af banestierne er der langt til nærmeste beboelse, så det er en god idé at have cykelpumpen og lappesager med. Det vil heller ikke være af vejen at have lidt værktøj med, så du kan udføre småreparationer - spørg din cykelhandler hvad der bør være i

Ahhh ..., modne hindbær

"reparationstasken".

Du kan købe en lille fiks taske til at fastgøre ved sadlen eller på stellet, hvor der er plads til lappesager og værktøj.

... og glem ikke plaster

Der kan ske uheld! Så vær forberedt med at have et par stykker plaster og en forbindelse med. Har du børn med på cykelturen og barnet vælter, kan et stykke plaster gøre underværker.

Harer i brakmark

Humlebi i vild timian

Det vil også være en god idé at have druesukker og salttabletter med.

Er der varmt, sveder du meget og kommer let til at mangle salt.

Når du er meget udkørt og lige mangler energi til de sidste kilometre, er det godt med lidt druesukker.

Uden mad og drikke

Du skal have rigeligt med væske med. Vand og æblejuce er godt.

Og så en god madpakke lavet med groft brød¹. Det er heller ikke af vejen at have frugt med - husk at skylle frugten inden du tager hjemmefra for dit medbragte vand er til at drikke.

Hvad ser du

Rabatter ved stierne bliver normalt ikke sprøjtet, hvorfor der er et flot flora og fauna.

Ålestrup Realskole, opført 1904

1. Vi bager selv groft brød til vore cykelture: 9 dl. koldt vand, ca. 25 g gær, salt, ca. 100 g økologisk speltgrahamsmel, ca. 100 g økologisk fuldkorns hvedemel, ca. 75 g solsikkekærner, ca. 75 g sesamfrø, ca. 75 g hakkede valnødder, ca. 500 g økologisk speltmel, ca. 500 g økologisk hvedemel, Dejen hæver koldt i ca. 8 timer. Æltes og formes til enten flutes eller boller, efterhæver i ca. 1 time og bages ved ca. 175°C i ca. 18 minutter.

Forårsbebuder - mælkebøtte og vild stedmoder

Når vi har børnebørnene med på ture på de nedlagte banestier, bliver der spurg om meget. Så vi anbefaler, at du tager en håndbog med, så du kan

Gæs på mark nord for Vrads

bestemme hvad det er du ser af planter og dyr/fugle. Du vil se insekter, somfugle, bier og humlebier, køer og svin på markerne, måske et rådyr eller et egern - og så et hav af planter/blomster.

Du vil også opleve, at der er sæsonens frugter langs stierne, for eksempel: skovjordsbær, hindbær, brombær, blåbær, æbler, mirabeller etc.

De frugter der er langs stierne må du gerne plukke og spise - frugterne er "næsten" økologiske".

Torskemund

Skotsk højlandskvæg ved Halkær Bredning

Byerne

Når du kommer til en by, bør du se på husene og de gamle stationsbygninger.

Det er tydeligt at se, hvordan en by er vokset omkring banen.

Kirkerne

De gamle middelalderkirker er ofte et besøg værd! Desværre er kirkerne ofte aflåst, men kirkegårdspersonalet er venlige - og hvis du spørger låser personalet gerne kirkedøren op.

Oftentimes er der også muligheder for at få vandflasken fyldt.

... og så er der næsten altid et toilet ved kirkerne, der gratis kan benyttes.

Seværdigheder

På de kort der er ved hver banesti er der angivet nogle seværdigheder. Det er ikke alle seværdigheder der er vist, så besøg turistkontoret for at få oplysninger om den egn, hvor banestien forløber.

Skovjordsbær i blomst

Ved de fleste banestier er der gode lokale informationer. Nogle af plancherne er gengivet ved beskrivelsen af banestierne.

Svaner ved Halkær Sø

Mærk verden

Det er ikke kun om sommeren det er en god idé at benytte banestierne.

Hvis du cykler efter løvfald og vælger en

banesti der forløber gennem en løvskov, kan du se "skoven".

Alt efter årstiden, kan du for eksempel opleve duften af planter, nyhøstet korn, nyslået græs til hø, når landmanden gøder om foråret, kreaturer der er på græs.

Lyt til fuglestemmer, vandet når du krydser et vandløb, blæsten og regnen.

Husk: Det er aldrig vejret der er noget galt med - det er påklædningen! ... så glem ikke regntøjet.

Mjødurt ved Herredsbæk (syd for Års)

Høstarbejde ved Sunds (nord for Herning)

Østerbølle holdeplads (nord for Ålestrup)

Sø mellem Them og Vrads, set gennem træbevoksning en vinterdag

St. Hansted Ådal (nord for Horsens)

Landsbyhus i Velds (syd for Ørum)

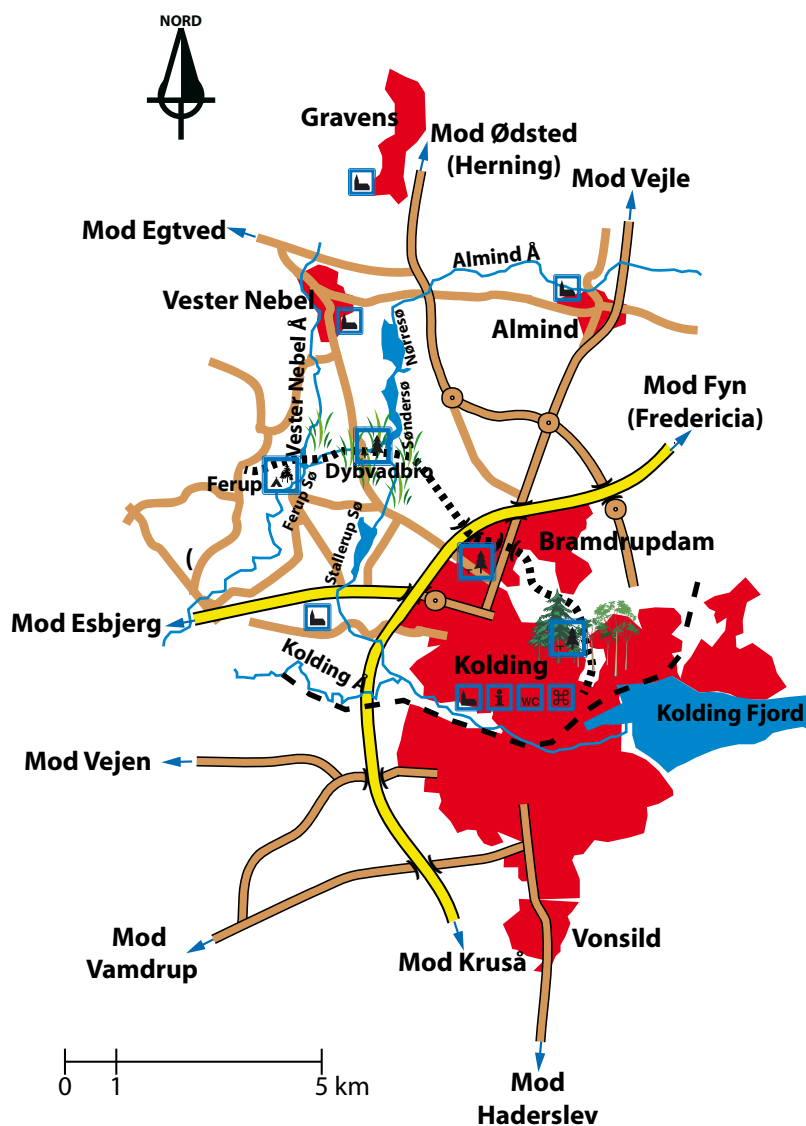

Jernbanebro over Funder Å og jernbanelinjen Silkeborg - Herning

Kolding - Ferup

Signatur

- Cykelsti: fast belægning/grus
- Vandløb
- Kommunevej
- Landevej
- Motor- eller hovedvej
- Sti
- Jernbane
- Sø, fjord eller hav
- Heder
- Enge
- Skov
- Informationstavle eller turistkontor
- Seværdighed
- Toilet
- Rasteplads
- Naturlejrplads
- Kirke

Kolding - Ferup

Data om stien

Længde: ca. 10 km.

Belægning: Grus

Byer: Kolding og Bramdrupdam

Vandløb: Almind Å og Vester Nebel Å

Lidt om banens historie

Kolding - Troldhede

Der var tidligt et antal projekter der alle mere eller mindre gik ud på at etablere en nordlig bane fra Kolding i retning Grindsted.

Først med loven af 27. maj 1908 blev disse forslag konkretiseret i et projekt der kunne vedtages.

Troldhedebanen, der i folkemunde blev kaldt „Trol-

den“, blev anlagt mellem 1914 og 1917.

Banen blev kompletteret med forbindelse til Troldhede i nord. Desuden etableredes forbindelse fra Gesten til Vejen.

Lidt om Stien

Landskabet

Landskabet langs banestien er formet af istiden for ca. 10.000 år siden.

Ved afsmeltingen af isen, er vandet løbet mod øst -

Enge ved dybvadbro

TKVJ var engang Danmarks længste privatbane.

I mange år var banen var en af landets betydeligste transportører af tørv og brunkul. Betydelige mængder tørv og brunkul er blevet fragtet med banen til Kolding og derfra udskibet til resten af landet.

Fra moserne i hedeegnene især fra Sandet og Stakkroge nord for Grindsted, blev der under de to verdenskrige transporteret store mængder tørv. Omvendt transporterede Troldhedebanen i starten af 1920'erne store mængder mergel og gødning til de magre hedeegne.

Under anden verdenskrig og helt op til 1950'erne var der en livlig transport af brunkul fra de store lejer mellem Grindsted og Troldhede.

På trods af effektiv drift og vedligehold måtte banen som mange andre se en nedgangsperiode efter Anden Verdenskrig.

Det endelige resultat var som ved så mange andre baner en langsom bortgang der blev fuldført med lukningen i 1968.

Kilde: www.toptop.dk

mod Kolding fjord.

Derfor er landskabet bakket med dybe slugter og store bakkedrag.

Langs store dele af banestien er der vandløb, enge og søer/vandhuller. Desuden er der god landbrugsjord med blandet skov.

Byerne

Kolding er en gammel stations-og havneby. Bramdrupdam er „en forstad“ til Kolding - nærmest sammenbygget med Kolding.

Bramdrupdam er en trykisk stationsby der har udviklet sig eksplosiv, men stadig har præg af gammel landsby.

Vandløbene

Vandløbene er interessante. Blandt andet fordi

Kolding - Ferup

Vester Nebel Å har ført vand til elproduktion - se nærmere på sider 14 - 15.

Et omfattende „Naturgenopretningsprojekt“ omkring Ferup Sø, har skabt nye vilkår for flora og fauna, samt gode rekreative faciliteter.

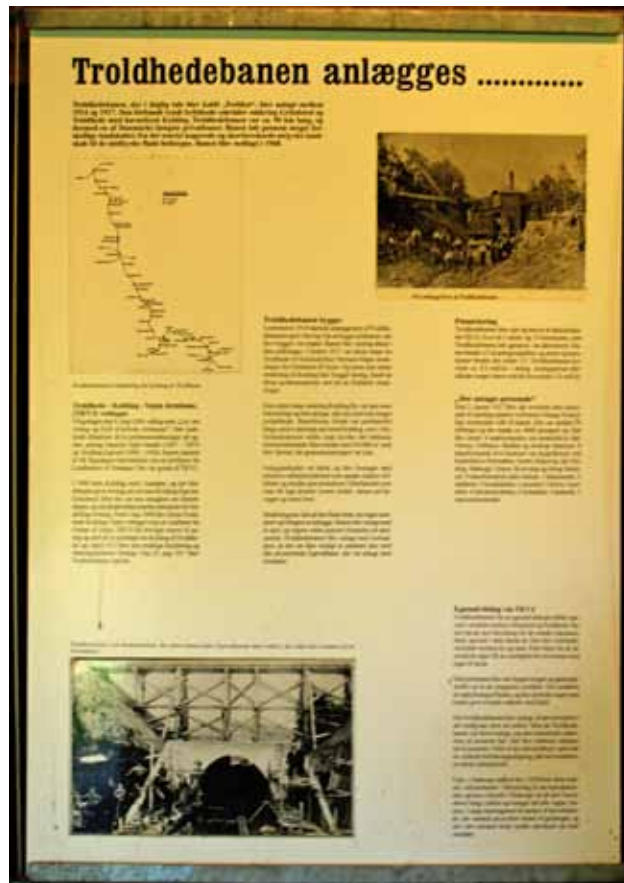

Plancher ved Ferup Sø om naturgenopretningen

Andet

Ved Dybvadbro gl. station er der en udstilling om egen, planche om Troldhedebanens gennemførelse og meget mere - absolut et besøg værd.

Ved Naturgenopretningsprojektet ved Ferup Sø er der plancher om naturgenopretningen.

En af mange plancher i udstillingsbygningen ved Dybvadbro gl. station

I det lille bindingsværkshus boede Kolding Kommunes skovløber indtil 1970.

Derefter har mange institutioner og skoler brugt huset til naturskoleformål, indtil den nye naturskole ved Marielundsvej blev bygget i 1991. Huset benyttes i dag som opholdssted for en skovbørnehave.

Øverst: Dybvadbro gl. station

Derefter: Udstillingsbygning

Nederst: Planche som ses på bygningsgavl - se planche-teksten på side 14 - 15

På stedet havde Troldhedebanen trinbræt indtil 1968, og det benyttede mange sig af når de skulle en tur i skoven. Skovløberen havde kaffeudskænkning til de skovgæster, der havde brug for en forfriskning.

Svanepar med ællinger ved Ferup Sø

Ferup Sø

Omlægning af Vester Nebel Å

Fri passage i Vester Nebel Å

Med projektet bliver der på ny adgang for fisk og smådyr til et 90 km² stort opland. Til sammenligning har hele Kolding Å et opland på 277 km².

Oplandsforhold:

Den gule baggrund viser, hvilken del af vandløbssystemet der er spærret for fri

Oplandsfigur før projekt

Oplandsfigur efter projekt

faunapassage henholdsvis før og efter realisering af projektet.

Det nye omløbsstryg set mod syd fra et punkt over bandedæmningen. Til venstre ses overløbskanten fra Ferup Sø Syd. Langs dæmningen bagved overløbskanten ses det gamle slusehus og skuret, hvori afløbet til det nuværende stryg er. I baggrunden henover stryget er det indike-

Overløbet ses forest til venstre - mellem Ferup Sø og vandløbet

ret, hvor der i fremtiden vil blive etableret en gangbro. Visualiseringen er produceret af COWI A/S.

Gevinster ved projektet.

Med projektet bliver der fri passage for vandløbssystemets fisk og smådyr til mange km vandløb af høj kvalitet med gode leve- og ynglesteder. Samtidig vil vandet fra Vester Nebel Å ikke længere løbe gennem Ferup Sø. Derfor vil åen nedstrøms søen ikke længere være påvirket af udskyllende planktonalger og temperaturforholdene vil heller ikke være påvirket af vandets passage gennem Ferup Sø. Erfaringer fra andre projekter viser, at det vil have positiv betydning for forekomsten af rentvandskrævende smådyr i vandløbet.

Det må forventes, at ørredbestanden i Kolding Å-systemet vil vokse betydeligt som følge af projektet, og at den lille sjældne fisk Smerling vil få væsentligt bedre levevilkår i Vester Nebel Å.

Harteværket etableres

Opstemningen af Vester Nebel Å og Almind Å ved Ferup Sø blev etableret i 1918 - 1920 for at skaffe vand til elproduktion på Harteværket i det vestlige Kolding. Opstemningen af den reducerede vandføring i Vester Nebel Å har forhindret opstrøms vandringer vandløbssystemet for fisk og insekter ligesom muligheden for nedstrøms passage er blevet kraftigt reduceret.

Baggrund for projektet

I 1993 blev det nuværende lille omløbsstryg bygget. Stryget giver ikke optimale op- og nedgangsmuligheder for fisk og

småldyr. Harteværket bliver nu omlagt til museumsdrift baseret på vandet fra Almind Å-systemet, mens vandet fra Vester Nebel Å ikke længere skal bruges til el-produktion. Hermed er det blevet muligt at genskabe fri faunapassage i Vester Nebel Å rundt om Ferup Sø.

Baggrund for projektet

I 1993 blev det nuværende lille omløbsstryg bygget. Stryget giver ikke optimale op- og nedgangsmuligheder for fisk og småldyr. Harteværket bliver nu omlagt til museumsdrift baseret på vandet fra Almind Å-systemet, mens vandet fra Vester Nebel Å ikke længere skal bruges til el-produktion. Hermed er det blevet muligt at genskabe fri faunapassage i Vester Nebel Å rundt om Ferup Sø.

Del af helhed

Connie Hedegaard har den 12. oktober 2007 bevilget 17,5 mio. kr. til en række projekter i Kolding Å-systemet. Kolding Kommune og Skov- og Naturstyrelsen samarbejder om at gennemføre disse projekter. Omlægningen af Vester Nebel Å er delvist finansieret af denne bevilling og indgår som et element i bestræbelserne på, at skabe bedre miljø og mere natur i Kolding Ådal.

Etablering af orntøbsstryget

Der etableres et 1025 meter langt omløb vest og sydvest om Ferup Sø. Stryget består af 325 meter stryg langs vestsiden af Ferup Sø Nord og 660 meter sten- og grusstryg vest og sydvest om Ferup Sø Syd. Projektet er udformet, så det sikrer fri faunapassage, samtidig med, at de kultur-

historiske interesser bevares.

Der er meget stejl terræn langs vestsiden af Ferup Sø Nord. Derfor graves det nye vandløb på denne strækning i kanten af søen. Resten af vandløbet etableres med skiftevis stenstrækninger med 10 0/00 fald og grusstrækninger med 3 - 4 0/00 fald. Vandløbet føres gennem bandedæmningen i en korrugeret stålørstunnel, der etableres med en indvendig bredde på 7,9 meter og en frihøjde til daglig vande på 4.6 meter. Stålørstunellen bliver 30 meter lang.

Langs den vestlige kant af Ferup Sø Syd etableres der en 40 meter lang overfaldskant, der fremtidigt skal sikre flodemålet i søen. Samtidig lukkes afløbet fra det store slusehus, der dog bevares som bygværk af kulturhistoriske årsager.

Tidsplan g økonomi

Anlægsarbejdet startede den 19. november 2007. Arbejdet forventes afsluttet i starten af juli 2008.

Det koster godt 4,2 mio. kr. at etablere orntøbsstryget. Finansieringen er sket med bidrag fra Skov- og Naturstyrelsen, det tidligere Vejle Amt, Kolding Kommune og Kolding Sportsfiskerforening.

Fakta om projektet

Der flyttes rundt på ca. 35.000 m³ jord. Der bruges ca. 2.200 m³ store sten til sikring af strygets profil. Der bruges ca. 330 m³ grus til gydebunker og stenstryg.

Eng ved „Skovløberhuset“

Naturlejrplads ved Ferup Sø

Halkær sø

Nældens takvinge

En tur på landet kan meget vel være en tur på en banesti. Her kan du virkelig opleve naturen i al naturens magt og væld.

Så det er bare om at bruge alle sanserne.

På banestierne er der fred og ro. Her er meget natur, og du kan opleve meget kultur.

Se de mange seværdigheder der er ganske tæt ved banestierne, smukke huse/bygninger, gamle meget smukke "jernbanebroer", oldtidsminder, museer og meget andet.

Du kommer tæt på flora og fauna.

Arealerne ved banestierne er den rene natur, som medvirker til et righoldigt liv ved banestierne. Der er mange fredede arealer tæt ved banestierne.

Der er naturlejrpladser, rasteplasser og ikke at forglemme, grøftekanter.

Så tag bare madpakken, kaffen eller en so-davand med, men husk at tage dit affald med hjem!

Go' tur